

RAZMEJITEV MED BESEDNIMI ZVEZAMI IN ZLOŽENKAMI V SODOBNEM JEZIKOVNEM GRADIVU

Nataša Logar Berginc

1 Uvod

1.1 Primer rabe in pravopisno pravilo

Evro bankovci in kovanci

V dvanajstih državah članicah Evropske unije, ki so prve prevzele evro (Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Potrugalska, Španija), so uvedli evrobankovce in kovance, ki so bili dani v obtok **1. januarja 2002**. Tako je bilo po 1. januarju 2002 v teh državah v obtoku sedem različnih evrobankovcev in osem različnih evrokovancev.

Slika 1: Zapis *evro()bankovec*, *evro()kovanec* na spletni strani Banke Slovenije (25. 8. 2011).

Samostalniki / Zloženske / Podredne zloženske

Skupaj pišemo:

[...]

3. zloženske z imenovalniško ali katero drugo medpono: *pikapolonica*, *figamož*; *generalpolkovnik*, *brucmajor*, *violončelo*, *pedenjčlovek*; *Hasanaga*, *multinacionalka*, *teleobjektiv*, *veleposestnik*, *pešpot*

[...]

Skupaj ali narazen pišemo:

1. zložene iz točke 3, katerih sestavine se v zamenjanem besednem redu lahko uporabljajo kot besedne zveze: *alfažarki/alfa žarki*; bolj priporočljive so besedne zveze: *žarki alfa*; prim. še *legokocke/lego kocke*, *temparabarve/tempera barve*, *angoravolna/angora volna*, *dumdumkrogla/dumdum krogla*, *avto-moto-društvo/avto-moto društvo*

Slika 2: Slovenski pravopis 2001, § 489–498.

1.2 Problem

Postopek¹ tvorbe novih poimenovanj iz dveh samostalnikov je v slovenščino prišel v drugi polovici 19. st. iz nemščine, zares produktiven pa ni postal vse do druge polovice 20. st. Izhodišče pravopisnega zapleta (torej zapisa skupaj ali narazen) je v tem, da v slovenščini samostalniški prilastek ne more biti **pred** samostalniškimi jedrom, ampak samo **za** njim, kajti v samostalni-

1 Točki 1.2 in 2 delno povzemamo po Logar (2005a) in (2005b); o pretekli obravnavi problema gl. tudi Dobrovoljc (2008: 93–94).

ški besedni zvezi so levo od samostalniškega jedra (levi prilastek) lahko le pridevniške besede, desno od jedra (desni prilastek) pa je lahko »vse drugo« (Toporišič 1991: 465). Tako zložena poimenovanja so sicer dveh tipov: en tip ima glasovno izraženo medponsko obrazilo, tj. v veliki večini *-o/-e-*, npr. *drev-o-red*, drugi tip pa ima medponsko obrazilo izrazno enako imenovalniški edninski končnici prvega samostalnika, npr. *evrobankovec*, *rockokonzert*. Zloženko naj bi se v slovenščini pisale skupaj in pri prvem tipu tu niti ni težav. Drugače pa je pri drugem tipu, pri katerem prvi (podstavni) besedi na videz nič ne manjka, nima pa tudi nobene odvečne črke oz. glasu.

Zadrede, ki jih povzročajo poimenovanja tipa *evrobankovec*, *kinospored*, *golfigrišče*, *demoverzija*, *vibraklic* itd., ter nadaljnje razmišljanje v tem prispevku lahko strnemo v tri vprašanja:

- ali naj taka poimenovanja pišemo skupaj ali narazen,
- v kolikšni meri naj pri tem upoštevamo splošno rabo in
- kako naj ugotovljeno predstavimo v splošno razumljivem navodilu?

2 Preteklost: pravopisi po letu 1950 in SSKJ ter razprave ob njih

V *Slovenskem pravopisu* 1950 in predhodnih pravopisih posebnih pravil o zapisu poimenovanj, kakršni sta *vikendhiša* ali *avtošola*, ni bilo. V slovarskem delu SP 1950 so bile besede, ki imajo jedrni del neprevzeti, npr. *avtoolje*, *avtopodjetje*, označene s križcem, kar je pomenilo, da v knjižni rabi niso bile dovoljene, namesto njih pa naj bi se rabilo *avtno olje* in *avtno podjetje*, medtem ko so bile besede, ki imajo jedrni del prevzeti, npr. *avtogaraža*, *avtoindustrija*, v SP 1950 brez posebne oznake. V SP 1962 (str. 75) je zapisano, da »[b]esede, ki so v obeh delih tujke in smo jih sprejeli kot zvarjeno celoto, pišemo skupaj: *avtogaraža*, *avtostrada*«, če pa so iz »domače besede in tujke«, pa se pišejo narazen, s hkratnim priporočilom, da se takim poimenovanjem izogibamo tako, da določujočo besedo postavimo za jedrno, npr. *alfa žarki* > *žarki alfa*, ali pa iz nje naredimo pridevnik, npr. *celofan papir* > *celofanski papir*. Že v istem času je Pogorelec (1964: 236) opozorila, da je »*avto* enako kot *kino* samostalniški tudi v zvezi *avto cesta* ali *kino dvorana* [...], le da ima v zloženki drugačno funkcijo, kot jo ima kot samostojen stavčni člen«. Sledil je izid prve knjige *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (1970), kjer je v *Uvodu* (§ 173) zapisano, da pisave zloženek slovar »ni izpeljal dosledno«, ker je bila raba »močno neenotna«. V SSKJ je sicer ohranjena delitev iz SP 1962, da se zloženske s prevzeto besedo v drugem delu pišejo skupaj, z domačo besedo v drugem delu pa narazen ali pa – kar je glede na SP 1962 novo – tudi skupaj. Tako lahko npr. preberemo *avtoprevoznik* in *avto prevoznik*, *elektrooprema* in *elektro oprema*, vendar pa samo skupaj npr. *avtomontaža* in *elektroinštalacije*. Še dodatno moramo pri tem imeti v mislih kvalifikator »neskl. pril.«, s katerim so v SSKJ označene prve besede pri *skaj torbica*, *sherry vino*, *tenis igrišče* ipd.

Toporišič (1971: 70) je razumel dvojno pisavo SSKJ v obravnavanih primerih kot »nepotrebno nedoslednost« in utemeljil kot edino pravilen zapis skupaj s tem, da je nesklonljivi prilastek dejansko določilna sestavina zloženke, kot tako pa jo pišemo skupaj z delom, ki ga določa.

Toporišiču je odgovoril Rigler (1971: 457–459), ki je zapis takih primerov skupaj zavrnil z več vidikov, med njimi je tudi tisti, ki že ves čas uravnava rabo in je relevanten še danes: govorniki slovenščine na tako dolge besede nismo navajeni, zaradi česar se bo pisava skupaj težko uveljavila. Vidovič Muha (1988: 157–158) se je strinjala z Riglerjevo ugotovitvijo, da je dejanska raba »na strani pisave narazen«, a je poudarila, da bi moral biti SSKJ v normativnem smislu doslednejši pri zvezah, ki jih je označil z »neskl. pril.«, in sicer tako, da bi zraven navedel še »sistemsko ustrezn[o] zvez[o] samostalnika in pridevnika« ali da bi take enote zaznamoval s kvalifikatorjem, pri primerih, ki imajo v jeziku skladenjskostrukturno enake zloženke, pa bi moral dopuščati možnost zapisa skupaj, npr. *koktajlobleka* < *obleka za koktajl*, ker je skupaj zapisano tudi *avtogaraža* < *garaža za avto*. Avtorica je zloženost dokazovala s tem, da se v medponsko obrazilo pretvori slovnično razmerje med samostalnikoma, kar pomeni, da je *avtocesta*, ki je nastala iz *cesta za avte*, ravno tako zloženka kot *zobozdravnik*, ki je nastal iz *zdravnik za zobe*. S tem se »strukturno [...] zloženke z obrazilom, ki je homonimno s končnico, izenačujejo z zloženkami, ki imajo obrazilo izrazno samostojno« (prav tam, 177).

Pravilo o zapisu podrednih samostalniških zloženek, ki je navedeno v najnovejšem pravopisu, smo predstavili že v uvodni točki. V SP 2001 je v Pravilih normiran tako zapis skupaj kot narazen, kar pomeni, da je SP 2001 v tem delu – za ta pravopis morda celo presenetljivo liberalno – sledil splošni rabi.²

3 Sedanost: besedotvorne analize, novejši leksikalni opisi, splošna raba

Tudi v zadnjem desetletju so bile medponskoobrazilne zloženke še naprej razpravno opažene predvsem kot aktualen besedotvorni pojav,³ zaradi sistematičnosti prikaza v slovarju, geslovníku ali leksikalni zbirki pa se je do njih moralo opredeljevati tudi novejše pravopisje in slovaropisje. Hkrati so možnost celovitejšega vpogleda v splošno rabo prinesli referenčni korpusi, za slovenščino prvič leta 2000 korpus FIDA, za njim pa še FidaPLUS in Gigafida.

3.1 Besedotvorje in pravopisje: pojav je v porastu, zapis je obojen

Ena novejših besedotvornih analiz (Logar 2004; 2005b) je na vzorcu skoraj 250 glede na SSKJ novih medponskoobrazilnih zloženek ter na podlagi vpogleda v prvi in tedaj edini referenčni korpus slovenščine FIDA prinesla ponovno potrditev, da zapis medponskoobrazilnih zloženek v rabi ni enoten, da je v prednosti zapis narazen in da pri delu takih poimenovanj vzporedno obstajata še tretja ter četrta možnost, tj. bodisi zveza s pridevnikom na *-ski* ali *-ni* bodisi zveza,

2 Bolj problematičen je s tega vidika slovarski del SP 2001 (prim. Logar 2005b: 227–228).

3 Medponskoobrazilne zloženke so sicer različne (Vidovič Muha 1988: 161–163): najpogostejši tip so zloženke s samostalniškim prilastkom v skladenjski podstavi, sledijo zloženke z nadomestnimi (prevzetimi) sestavinami, tretji tip so zloženke z določujočo sestavino *sam-*, zadnji pa zloženke s količinskim, razsežnostnim prilastkom. Tu nas bosta zanimala le prva dva tipa, med katerima pa sicer meja ni vedno povsem jasna (prim. npr. že zgled iz uvoda prispevka).

v kateri je samostalniški prilastek za jedrom. Obširnejši pregled dobrih 2100 glede na SSKJ novih jezikovnosistemskih tvorjenk (Logar 2003: zlasti 141–144) je hkrati pokazal še to, da je bil delež medponskoobrazilnih zloženek v tem naboru tretjinski, pri Stramljič Breznik (2004) pa celo skoraj 40-odstotni. Tudi razprava Stramljič Breznik (2005), ki prikazuje analizo obsežnega nabora novih zloženek, ki imajo v prvem delu krnjeno prevzeto sestavino tipa *agro-*, *eko-*, *etno-*, je potrdila, da gre za produktiven način tvorjenja besed, ki je pod vplivom globalizacijskega jezika v zadnjem desetletju v slovenščini in drugih slovanskih jezikih v porastu (Stramljič Breznik 2005: 8; prim. tudi Stramljič Breznik 2003). Podobna je ocena Žele (2007: 16–17), ki ugotavlja, da v slovenščini zelo hitro narašča število zloženek z *bio-*, *eko-*, *evro-* ipd. ter da »postaja oz. ostaja drugotna in ne več tako pomembna več- ali enobesednost istega leksema, zato pri vseh zloženkah načelno zelo niha pisava narazen-skupaj ali z vezajem«. ⁴ Tudi Dobrovoljc (2008: 92–97) je v analizi rabe izbranih zloženek tega tipa, narejeni s pomočjo korpusov Nova beseda in FidaPLUS ter deloma spletnega iskalnika Google, potrdila prevladujoči zapis narazen, dalje lahko k temu pridružimo še ugotovitev pravopisne analize besedil spletnih forumov, ki jo je izvedla Jakop (2008: 326): »Zloženke, ki se po slovenskem pravopisu lahko zapisujejo tudi narazen [...], se v besedilih spletnih forumov pogosteje zapisujejo narazen oziroma novejše le narazen«. Relevantno je ob tem opozorilo Dobrovoljc (2008: 97), da v prid besednozveznosti teh t. i. zloženek govori še dvoje: »1. Načelo nerazdružljivosti in nezamenljivosti sestavin besede (SP 2001: § 487) je v neskladju z zapisi tipa *bruto družbeni proizvod* proti *brutoproizvod*. 2. Blagovne znamke postajajo pravno zaščitene tudi v zapisu, zato je normiranje zapisov tipa *teflonponev* v nasprotju tako z jezikovno rabo kot s pravnimi normami.«

3.2 Slovaropisje: izhodišče je raba

Zadrega, ki nastane pri pripravi kakršnekoli leksikalne podatkovne zbirke, je tu naslednja: ali naj leksikograf sledi slovničnemu sistemu jezika in vse take primere kot iztočnice zapiše bodisi le skupaj (ker so sistemsko zloženke) bodisi kot besedno zvezo, v kateri je samostalniški prilastek za jedrom (ker je levi prilastek lahko le pridevniški); ali naj sledi splošni rabi (in hkrati: kje naj jo sploh preveri) ter v slovar oz. podatkovno zbirko pri vsakem konkretnem primeru vključi le tisto različico, ki je (veliko) pogostejša, ali pa morda obe, če med njima po pogostosti ni velike razlike (ter s tem v slovar vnese neenotnost, kar za noben tovrstni priročnik ni odlika)? Ali če parafraziramo Urbančiča (1987: 32): kako naj se pri poimenovanjih tipa *evro()* *bankovec* doseže »čim zvestejša kodifikacija norme, ki jo predstavlja kolektivni jezikovni čut«, in kako naj npr. slovar pri *evro()* *bankovcu* hkrati izpolni obe svoji nalogi, tj. »vpliva na utrjevanje norme, kar je največjega pomena za ustaljenost in enotnost knjižnega jezika v praksi, in pospeš[i] zaključevanje jezikovnih procesov«?

.....

⁴ Kot morda zanimivejši primer sodijo sem tudi t. i. wikitvorjenke, npr. *wikikoda*, *wikikošarica*, *wikiračun* (Michelizza 2008: 337).

V tukajšnji pregled bomo vključili prikaz rešitev, ki so jih sprejeli pri dveh projektih:

- a) pri projektu Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša z naslovom *Novejša slovenska leksika (v povezavi s spletnimi jezikovnimi viri)*, ki je potekal v letih 2007–2009 in katerega rezultat je natisnjen v istoimenski knjigi (dalje NSL);
- b) pri projektu *Sporazumevanje v slovenskem jeziku*, ki ga vodi Amebis, d. o. o., izvajajo pa še štiri konzorcijski partnerji; v njegovem okviru v letih 2008–2012 nastaja leksikalna baza za slovenščino z 2500 iztočnicami (dalje LBS).⁵

Rezultata obeh projektov sta si podobna v dwojem:

1. oba sta podatkovni bazi, tj. izhodišče ali podlaga za slovar, in ne (še) slovar sam;
2. pri obeh je bil za izhodišče uporabljen korpus: pri LBS izključno (FidaPLUS, Gigafida), pri NSL pa pretežno (Nova beseda).⁶

V NSL je za zloženske, ki imajo v prvem delu krnjeni del, kakršen je npr. *eko-*, veljalo naslednje pravilo: če sta registrirana oba zapisa, sta tudi oba navedena, in to vedno v zaporedju skupaj – narazen (NSL: 23). Npr. pri *eko-* imamo v seznamu navedenih nekaj primerov obojnega zapisa (*ekokamp/eko kamp, ekokontejner/eko kontejner* itd.) ter nekaj primerov samo zapisa skupaj (*ekobojevnik, ekokrma* itd.). Nasprotno pa so pri »zloženkah, ki imajo v prvem delu konverzni (izsamostalniški) pridevnik, [...] konkretni primeri navedeni – če sta registrirani obe možnosti – v zaporedju pisava narazen, pisava skupaj«, npr.:

internet (m)
internet (prid.)
internet cafe, internetcafe
internet kavarna
internet klepetalnica
internet knjigarna
internet naslov
internet povezava
internet stran

Slika 3: NSL: iztočnici *internet* (m) in *internet* (prid.).

V LBS, ki je še v delu, je konverznost besedne vrste, kakršna se zgodi npr. s samostalnikom *jogi*, ko nastopa v zvezi *jogi rjuha*, označena z restrikcijo »v pridevniški rabi« ter dopolnjena s kolokacijami in zgledi iz korpusa, prim. sliko 4, točka (b):

5 Vpogled v LBS je trenutno še interni, zato se vodstvu skupine, zbrane pri LBS, zahvaljujem za dostop in možnost prikaza. V kratkem bo LBS javno dostopna tudi na spletnem portalu Termania.

6 Siceršnje, tudi konceptualne razlike med projektoma bomo tu pustili ob strani.

jogi samostalnik

1 vzmetnica
2 oseba moškega spola, ki življenje posveti duhovnosti |
|---|

1 vzmetnica

a) Struktura: pbz0 SBZ0

- [nov, star, ortopedski] jogi
 - Naenkrat so pripornikom prinesli nove jogije, v pripor pa so privihrali tudi vojaški zdravniki, da bi ugotovili, kakšno je zdravstveno stanje priprtih.

b) Struktura: SBZ1 v pridevniški rabi sbz0

- jogi [rjuha, vzmetnica, postelja]
 - Ponekod uporabljajo jogi rjuhe, ker jih bolj enostavno napnemo.
 - V zadnjih letih se je namreč izbor jogi postelj, ki so postale sinonim dvojno vzmetenega ležišča, skoraj podvojil.

Slika 4: LBS: iztočnica *jogi* (izsek).

Trenutno je v LBS obdelanih le nekaj iztočnic z omenjeno restrikcijo, pa tudi sicer je baza (še) premajhna, da bi iz sedanjega stanja lahko sklepali o dokončnem prikazu te problematike tudi z vidika zapisa skupaj oz. narazen. Tako je npr. *evro območje* zabeleženo znotraj iztočnice *evro* enako kot npr. *jogi [rjuha, vzmetnica, postelja]* na sliki 4, redakcijo zloženke *evroobmočje* kot samostojne iztočnice pa je mogoče pričakovati še naknadno⁷ – skladno z izhodiščem, da se obravnavajo vse besede, ki presegajo 400 pojavitev v korpusu, in skladno z navodilom: »[b]esede oz. zveze, ki v korpusu izkazujejo zapis tako skupaj kot narazen, obdelamo navadno na dveh mestih LBS, in sicer zapis skupaj kot samostojno iztočnico [...] in kot skladensko zvezo [...] pri iztočnici[, ki je njen del]« (Gantar idr. 2011: 35). Besednovrstna konverzija je za LBS sicer zanimiva le, če ima posledice za pomen obravnavane besede in je za obravnavano besedo tipična (Gantar idr. 2011: 36; o LBS gl. npr. tudi Gantar idr. 2009).

Ugotovimo lahko, da oboji leksikografi pri prikazu tipa *evro bankovec* : *evrobankovec* izhajajo iz rabe, zato se takoj zastavi vprašanje referenčnosti korpusnega (in drugega) gradiva, ki je (bilo) podlaga za pripravo teh dveh leksikalnih opisov. Sicer pa tako NSL kot LBS predpostavljata vsaj še eno redakcijo vseh podatkov pred dokončno slovarsko podobo.

.....
 7 V Gigafidi je namreč *evroobmočje* v 3252 primerih zapisano skupaj, v 688 primerih pa narazen.

3.3 Splošna raba: *evro bankovec ... evrobankovec ... evrski bankovec*

V kolikšni meri pa govorci slovenščine, ki niso slovenisti, sploh zaznavajo problematičnost *evro()bankovca*? Ali ga zaznavajo lektorji? In če ga, kako ga rešujejo? Odgovorov na ta in podobna vprašanja brez posebne raziskave ne moremo dati. Približen, a morda vendarle poveden je naslednji podatek: pregled več kot 2500 vprašanj s forumov *Al' prav se piše ...* in ŠUSS (Bizjak Končar idr. 2011) je pokazal, da sodi zapis skupaj oz. narazen pri samostalniki med redkejša vprašanja. Enako je pri Hribar (2009). Tudi vprašanja s strani lektorjev na to temo obstajajo, vendar smo jih zaznali povsem nesistematično.

Po drugi strani pa lahko vpogled v končno odločitev avtorja, še verjetneje pa lektorja (čeprav si njuni odločitvi v našem primeru nista nujno v nasprotju) o zapisu *evro()bankovca* (pa seveda tudi o različici *evrski bankovec*) dobimo v referenčnem korpusu Gigafida. Gigafida je sicer korpus pisnih besedil, kar pri problemu, ki ga obravnavamo, ni pomanjkljivost, zavedati pa se je treba, da so v ta korpus vključena množičnemu naslovniku namenjena, objavljena, večinoma lektorirana tiskana (v 87 %) in spletna (v 13 %) besedila (podatki veljajo za demorazličico korpusa, ogledovali smo si jo avgusta 2011).

Naj naprej za primerjavo navedemo dva številka podatka, stara dobro desetletje (preglednica 1, drugi stolpec): v 100-milijonski FIDI se je *avtocesta* pojavila 6353-krat, *avto cesta* pa le 16-krat; obenem pa je bilo pojavitev *avtošole*, zapisane skupaj, 185, *avto šole*, zapisane narazen, pa 182. Vidimo torej, da je bil en primer skoraj vedno zapisan skupaj, drugi, sorodni, pa je bil po korpusu popolna dvojnica. V Gigafidi (demo), v katero so vključena besedila, izdana od leta 1990 do maja 2010, je razmerje med *avtocesto* in *avto cesto* še bolj v prid zapisu skupaj,⁸ medtem ko je pri *avtošoli* oz. *avto šoli* iz popolne dvojnice nastalo razmerje 4 : 1 v prid zapisu skupaj (preglednica 1, tretji stolpec).

Zloženska/besedna zveza	FIDA	Gigafida
<i>avtocesta</i>	6353	70.354
<i>avto cesta</i>	16	88
<i>avtošola</i>	185	4464
<i>avto šola</i>	182	986

Preglednica 1: Število pojavitev zapisa skupaj oz. narazen pri *avto()cesti* in *avto()šoli* v FIDI in Gigafidi.

Tak paberkovalni prikaz je s pomočjo Gigafide mogoče podati še na mnogih primerih. Za tukajšnjo ponazoritev smo jih izmed tistih, ki so nas spremljali skozi celotni prispevek, izbrali deset (preglednica 2).

8 Primerjalno je zanimiv internetni del korpusa, in sicer tisti njegov segment, ki vključuje komentarje bralcev novičarskih portalov – skoraj polovica primerov zapisa *avto cesta* (narazen) prihaja od tam.

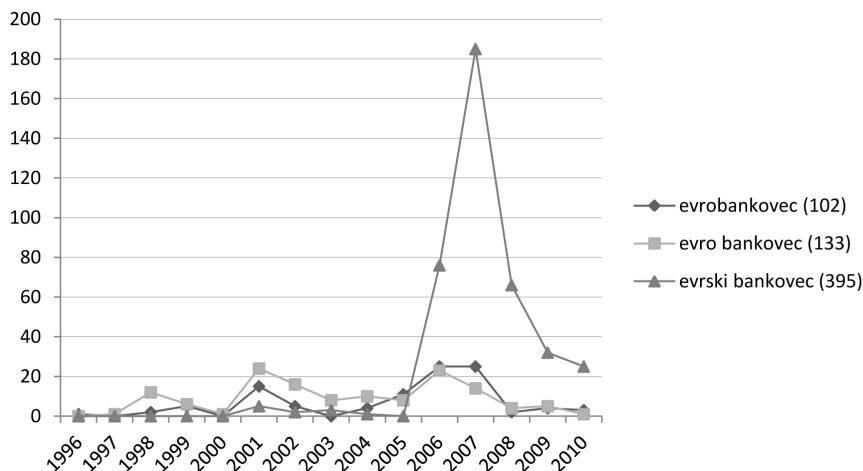
Zloženska/besedna zveza	Skupaj	Narazen	Zveza s pridevnikom ali samostalniškim prilastkom za jedrom
<i>evrobankovec/evro bankovec</i>	102	133	<i>evrski bankovec</i> : 395
<i>pešpot/peš pot</i>	5629	746	<i>pot za pešce</i> : 165
<i>alfažarki/alfa žarki</i>	0	1	<i>žarki alfa</i> : 37
<i>legokocke/lego kocke</i>	3	1394	<i>kocke lego</i> : 160
<i>kinospored/kino spored</i>	69	151	<i>spored za kino</i> : 5
<i>golfigrišče/golf igrišče</i>	33	1725	<i>golfsko igrišče</i> : 1326
<i>internetnaslov/internet naslov</i>	0	75	<i>internetni naslov</i> : 748
<i>ekokmetija/eko kmetija</i>	142	94	<i>ekološka kmetija</i> : 2339
<i>biotrznica/bio trznica</i>	42	36	<i>biološka trznica</i> : 10
<i>jogirjuhal/jogi rjuha</i>	0	34	<i>rjuha za jogi</i> : 1

Preglednica 2: Število pojavitev zapisa skupaj oz. narazen pri desetih naključno izbranih primerih v Gigafidi.

Pri primerih iz preglednice 2 zapis skupaj izrazito prevladuje le pri *pešpoti*, pogostejši je sicer tudi pri *ekokmetiji*, a *biološka kmetija* je vseeno desetkrat pogostejša kot obe krajši različici z *bio-*. Pri *lego kockah* in *jogi rjuhi* izrazito prevladuje zapis narazen, pri *kino sporedu* je zapis narazen pogostejši, medtem ko je *golf igrišče* sicer pogostejše v zapisu narazen, a mu je dokaj blizu zveza *golfsko igrišče*. Pri *biotrznici* sta zapisa precej enakovredna. *Evro bankovec* je pogosteje zapisan narazen, vendar pa je zveza *evrski bankovec* od njega trikrat pogostejša. Podobno je pri *internet naslovu*, le da je pri tem poimenovanju zveza s pridevnikov *internetni* celo desetkrat pogostejša. *Alfažarki* so v Gigafido večinoma prišli iz revije *Življenje in tehnika*, in to z izjemo enega primera vedno v obliki *žarki alfa*.

Vidimo, da je zapis skupaj v manjšini – in če ugotovitev posplošimo, lahko pritrdimo Riglerju, ki je že pred 40 leti zapisal, da se bo pisava skupaj težko uveljavila. V resnici smo še najbolj natančni, če rečemo, da ... ni splošnega pravila ali težnje. Še dodatno nas v dinamičnost tu obravnavanega jezikovnega pojava prepriča opazovanje konkretnih primerov skozi čas. Če si npr. ogledamo zgled iz uvoda tega prispevka, vidimo (slika 5, preglednica 3), da sta *evro bankovec* in *evrobankovec* precej enakovredno sobivala v celotnem obdobju od leta 1996 do 2010, medtem ko se *evrski bankovec* v korpusu prvič pojavi šele leta 2001. Do porasta rabe te zveze je nato prišlo leta 2006,⁹ izrazito veliko se je o *evrskih bankovcih* pisalo v letu 2007, nato pa je zanimanje zanje močno upadlo.

.....
 9 Republika Slovenija je evro prevzela 1. 1. 2007.

Slika 5: Porast/upad poimenovanj *evrobankovec*, *evro bankovec* in *evrski bankovec* v letih 1996–2010 v Gigafidi.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>evrobankovec</i> (skupaj 102)	1	0	2	5	0	15	5	0	4	11	25	25	2	4	3
<i>evro bankovec</i> (skupaj 133)	0	1	12	6	1	24	16	8	10	8	23	14	4	5	1
<i>evrski bankovec</i> (skupaj 395)	0	0	0	0	0	5	2	3	1	0	76	185	66	32	25

Preglednica 3: Število pojavitev poimenovanj *evrobankovec*, *evro bankovec* in *evrski bankovec* v letih 1996–2010 v Gigafidi.

Sklep: Prihodnost – lažje razumljiv in ne več le tiskani pravopis

Kaj se je torej zgodilo z zapisom medponskoobrazilnih zloženk oz. besednih zvez tipa *evro() bankovec* v zadnjih 20 letih, odkar je bilo v pravopisna pravila prvič zapisano, da se lahko pišejo skupaj ali narazen? Ugotovili smo, da je bilo že takrat in da je še danes pravopisno pravilo ustrezno, le da je njegova dikcija za nejezikoslovce preveč zapletena, pa tudi primere bi bilo treba (i)zbrati na novo. Hkrati je treba v času, ko je mogoče zelo hitro priti do velike količine korpusnih zgledov skupaj z njihovim besedilnim okoljem, vpogledom v časovni razvoj, statističnimi primerjavami ipd., vendarle preseči tudi razmišljanje o »(i)zbiranju primerov«. Če hkrati k ustrezni dikciji navodila z vidika uporabniške prijavnosti dodamo še katero od drugih multimedijskih možnosti, ki jih ponuja internet, povezavo na e-priročnike ipd. mesta

ter druge zbirke podatkov in orodja, ki se vsi tičejo našega problema, dobimo celostno rešitev, ki nas bodisi na kratko bodisi izčrpno pouči še o marsičem, četudi je bilo izhodišče za našo poizvedbo zgolj presledek med *evrom* in *bankovcem*. Model za tak servis je že pripravljen (Bizjak Končar idr. 2011), bilo bi nekaj izjemnega, če bi v celoti in s pomočjo različnih ustanov, ki se pri nas ukvarjajo z jezikom, tudi v polnem obsegu zaživel.

Literatura in viri

Al' prav se piše ... = <<http://med.over.net>>

BIZJAK KONČAR, Aleksandra, idr., 2011: *Slogovni priročnik: sporazumevanje v slovenskem jeziku (kazalnik 17) – Standard za korpusno analizo težav pri tvorbi besedil*. <http://www.slovenščina.eu/Media/Kazalniki/Kazalnik17/Kazalnik_17_Slogovni_prirocnik_SJ.pdf>

DOBROVOLJC, Helena, 2008: Vpliv variantnega predpisa na jezikovno rabo (Šest let po izidu *Slovenskega pravopisa* 2001). Marko Jesenšek (ur.): *Od Megiserja do elektronske izdaje Pletersnikovega slovarja*. Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 84–109.

FIDA = <<http://www.fida.net>>

FidaPLUS = <<http://www.fidaplus.net>>

GANTAR, Polona, idr., 2009: *Sporazumevanje v slovenskem jeziku (kazalnik 6) – Standard za izdelavo posamezne leksikalne enote v leksikalni bazi*. <http://www.slovenščina.eu/Media/Kazalniki/Kazalnik6/SSJ_Kazalnik_6_Specifikacije-leksikalna-baza_v1.pdf>

– –, 2011: *Leksikalna baza za slovenščino: Navodila za avtorje (delovna verzija 2.4.7)*. Kamnik: tipkopis, interno gradivo.

Gigafida = <<http://demo.gigafida.net/>>

GLOŽANČEV, Alenka, idr., 2009: *Novejša slovenska leksika (v povezavi s spletnimi jezikovnimi viri)*. Ljubljana: Založba ZRC.

HRIBAR, Nataša, 2009: Al' prav se piše ... – spletna razglabljanja o slovenskem jeziku. Marko Stabej (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike* (Obdobja 28). Ljubljana: Znanstvena založba FF. 171–176.

JAKOP, Nataša, 2008: Pravopis in spletni forumi – kva dogaja? Miran Košuta (ur.): *Slovenščina med kulturami*. (Zbornik Slavističnega društva Slovenije 19). Celovec: Slavistično društvo Slovenije. 315–327.

LOGAR, Nataša, 2003: *Besedotvorna stilistika*. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

– –, 2004: Nove tvorjenke v publicistiki. Melita Poler Kovačič, Monika Kalin Golob (ur.): *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. 175–199.

– –, 2005a: Norma v slovarju sodobne slovenščine: zloženke in kratice. *Družboslovne razprave* 21/48. 211–225.

– –, 2005b: Filter vrečka ali filtervrečka, foto posnetek ali fotoposnetek, ISDN paket ali ISDN-paket?. Marko Jesenšek (ur.): *Knjižno in narečno besedoslovje slovenskega jezika*. Maribor: Slavistično društvo. 222–249.

- MICHELIZZA, Mija, 2008: Nove tvorjenke v spletnih besedilih (primer Wikipedije). Miran Košuta (ur.): *Slovenščina med kulturami*. Celovec: Slavistično društvo. 328–338.
- POGORELEC, Breda, 1964: Ob Poskusnem snopiču Slovarja slovenskega knjižnega jezika. *Jezik in slovstvo* 9/7–8. 232–242.
- RIGLER, Jakob, 1971: H kritikam pravopisa, pravorečja in oblikoslovja v SSKJ. *Slavistična revija* 19/4. 433–462.
- SP 1950 = *Slovenski pravopis*. Ljubljana: SAZU (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.).
- SP 1962 = *Slovenski pravopis*. Ljubljana: SAZU (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.).
- SP 2001 = *Slovenski pravopis*. (Jože Toporišič idr.) Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.).
- SSKJ 1970–1991 = *Slovar slovenskega knjižnega jezika* I–V. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.).
- STRAMLJIČ BREZNIK, Irena, 2003: Besedotvorna tipologija novonastalega besedja s področja mobilne telefonije. *Slavistična revija* 51/pos. št. 105–118.
- –, 2004: *Besednodružinski slovar slovenskega jezika: Poskusni zvezek za iztočnice na B*. Maribor: Slavistično društvo.
- –, 2005: Prevzete in domače prvine v slovenskih zloženkah. *Jezikoslovni zapiski* 11/2. 7–30.
- –, 2007: Slovensko zoološko izrazje z vidika besedotvornih vzorcev in vrst. Irena Orel (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika* (Obdobja 24). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 537–546.
- ŠUSS = <<http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/>>
- Termania = <<http://www.termania.net/>>
- TOPORIŠIČ, Jože, 1971: Pravopis, pravorečje in oblikoslovje v SSKJ I. *Slavistična revija* 19/1. 55–75.
- –, 1991: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja Maribor.
- URBANČIČ, Boris, 1987: *O jezikovni kulturi*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 1988: *Slovensko skladenjsko besedotvorje ob primerih zložen*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Partizanska knjiga.
- ŽELE, Andreja, 2007: Današnja leksika med sistemom in aktualno rabo. Marko Jesenšek (ur.): *Besedje slovenskega jezika*. Maribor: Slavistično društvo. 12–20.